

I. I. U.

II

1310

L

ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE
SERIA III TOMUL IV MEM. 7

PROCESELE CĂLUGĂRILOR DELA SÂNTILIE
ȘI GHEORGHE, PISARUL LEȘESC

DE

N. IORGA

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

CULTURA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1 9 2 5

11 1310 L

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BIBLIOTECA NO. 1. STR. N. IORGA
Cota .....
Inventar 61882

PROCESELE CĂLUGĂRILOR DELA SÂNTILIE ȘI GHEORGHE, PISARUL LEȘESC

DE
N. I O R G A
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Sedința dela 9 Ianuarie 1925

În apropierea imediată a Sucevei, pe un ușor dâmb se ridică, prefăcută de o reparație austriacă mai mult sau mai puțin potrivită, mănăstioara, de o sprintenă alcătuire, a Sfântului Ilie, pe care poporul o numește cu forma tradițională: Sântilie ¹⁾.

Frumoasa inscripție slavonă de duct gotic spune în trei rânduri îngrijite că întemeietorul, al cărui chip tânăr se vede înăuntru, alături de al Doamnei Maria fiica lui Radu-Vodă și de al copilului Bogdan, odrasla lor, este Ștefan-cel-Mare, din a cărui râvnă s'a făcut clădirea între 1-iu Maiu și 15 Octomvrie ale anului 1488 ²⁾.

Biserica nu păstrează — și vom vedeà îndată motivul — nimic din odoarele și odăjdiile cu cari va fi dăruit-o ctitorul. Trei pietre, în genere rău cetite de d-l Kozak, erau sămănate acum câtva timp lângă ziduri. Insemnările de pe ele ar pomeni pe un Dimitrachi dela 7163 (1595), pe un Cristea dela 1663—4 și pe un necunoscut dela 1762—3 ³⁾.

Din lipsa totală de arhive, istoria micii fundații bucovinene a lui Ștefan eră necunoscută. Hârtiile pe cari mi le-a pus, cu o deosebită amabilitate, la dispoziție d-l Arapu din Botoșani, ajută să se îndeplinească această lipsă în cunoștința trecutului nostru mănăstiresc.

Cea dintâiu moșie dăruită Sfântului Ilie pare a fi fost Iezărenii din Ținutul Iașilor, nu departe de Cotnari. Alexandru Lăpușeanu o afirmă

1) N. Iorga, *Neamul românesc în Bucovina*, p. 31 și urm.
2) Kozak, *Inschriften aus der Bukovina*, p. 127 și urm.
3) Inscripția greacă dela No. 2 ar fi, începându-se de unde trebuie, cam aceasta:
Ἐνθάδε κείται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... ἔτους ζργ'...

în actul dela 17 Martie 1554 pe care-l dau în rezumat mai la vale. O parte din acest pământ fusese însă sub Ștefan, fiul lui Rareș, al pârcălabului de Hotin, Andreica Șeptelici, care o luase dela răzeși, un Arpaș, un Vremeș, un Drăgoiu, așa de frumoase nume vechi, dela un Andrieșanul, coborându-se din contemporana lui Ștefan-cel-Mare, Marușca, fiica Olcăi.

Suceava, 4 Iunie 7048. Ștefan-Vodă pentru Ioan Arpaș și frații lui, Vremeș și Andrieșanul, și Dragosin, copiii Nicșini, nepoții Marușcii, a fetei Olcăi, cari vând «ocina și moșia den preveleghiu» de la Marușca, din vremea lui Ștefan-Vodă, «părintele Domnii Mele», pe jumătate de Ezăreni, «ce sânt pe den jos de Cotnarŭ», vândute «jupănului Andreicăi Șeptelici, pârcălab Hotinului», pe 300 zloți tătărești, «în mâinile slugilor noastre». «Dar, iarăș, de nu vor avé copii amândoi între sâne, apoi acé jumătate de sat anume Ezărenii ce sânt pe den jos de Cotnari ca să le fie lor pe doă părți.» Marturi, fiii Alexandru și Ștefan, Huru vornicul, Vlad, Scripca, Crăciun, Popăscul, pârcălabul Hotinului, Manea și Grozav pârcălabi de Neamț, Ungurul și Mătiaș de Roman, Mihul portar de Suceava, Dragoșanul Spăt., Crasniș Vist., Sturzea Post., Șteful Păh., Lohan Stol., Pătrașco Comis. Scrie Totrușan logofătul. Pisar Machedon. — Copie la Cernăuți în 1787, 23 Februar. Andrei Dașcovici.

Un act dela Radu-Vodă, din 12 Ianuarie 1617, întărind actul dela Ieremia Movilă, și, cum se vede și de aiurea, și dela «Petru-Vodă» adecă, de sigur, Șchiopul, arată că tot de dania lui Ștefan se ținea și satul Giuleștii ¹⁾. Acesta e însă foasta stăpânire, dăruită de Ilie, fiul lui Alexandru-cel-Bun, lui Toader din Pobrata, pe care documentul care urmează în forma-i originală slavonă îl numește, cu o întorsătură românească, Pobrateanul.

Милостію бжїєю мы наіе коевода гспдрь земан молдавскон, чинимъ знаменито съ симъ нашимъ листомъ бжскѣмъ ктѣ пань очзрнть нан его чтсчи зсалишитъ вжъ тот истиній сдѣга и бодринь нашъ вкрїи пань тодерь поврѣткншл сдѣжила намъ право и вкрно, тѣмъ мы видѣши правѣ и вкрїсю его сдѣжес до насъ жаловали есмы его всекою нашею млстїю дали есмы емѣ с нашей земан молдавской едно село на имѣ жслецїи ниж е хрѣлова, тое да бсдетъ емѣ чьсть и срнкъ съ

¹⁾ Actul din 1 August 1702, dat mai jos în rezumat, spune limpede că moșia o avea mănăstirea «dela răposatul bătrânul Ștefan-Vodă».

всемь доходомь емь, и дѣтемь его и братїямь его и шнѣчatomь его и праоншчatomь его и працшрѣтомь и всемь родь его кто бѣдеть найближїи непоршшенно николиже на вѣкы, а подь срїкы да его не дамо никома николиже, ни его сѣдѣца да не имаеть развѣкь гспдѣмы и къ нашѣмь градь къ сѣчакѣ, а хотарь томь сѣлѣ съ вѣкы сконми старини хотари кѣда из вѣкка вхнвати, а на то есть вѣра гспдра мы Илїи коеводи, и вѣра сна гспдѣмы романа, и вѣра вѣсѣхъ дѣтѣн нашихъ и вѣра вѣсѣхъ воарь нашихъ великихъ и малыхъ, и велѣан емь на бити к семь истинномь аметь нашѣмь съ сѣчакѣ в лѣто 7125, ишїа а дни.

Pecete.

Copie de Andrei Dașcovici, 27 Februar 1787.

Lăpușneanu dă la Sântilie, egumen fiind Petronie, un sat pe Bahliuiu, Ivoieștii, Văteșanii în Ținutul Cârlișturii, împreună cu această veche stăpânire a Iezărenilor:

Iași, 7062, 17 Mart. Alexandru-Vodă dă mănăstirii proorocului Ilie și egumenului Petronie Ivoeștii pe Bahliuiu, cu mori, Văteșanii pe Cârliștură, «care amândoao sate au fostă suptă ascultare ocolului Curții noastre otă Iașă», Ezărenii «aproape de Cotnari», «care acelă sată anume Ezărenii au fostă de de multă a sfintăi mănăstiri denă zălele vechiloră Domni». Și celelalte două «de ocolulă curțiloră noastre ot Iași au fostă ascultătoare». Marturi: Ioan Nădăbaicovici Vornic, Crăcovici, Ioan Hărovici, Neagoie pârcălabi de Hotin, Ioan Danciul și Veisă, pârcălabi de Neamț, Iosif Veveriță și Văscan, de Roman, Dan Portar de Suceava, Șendrescul Spătar, Ioan Petrică Vistier, Văscan Movilă Postelnic, Toader Paharnic, Medelean Stolnic, Plaxa Comis. Movilă Logofătul scrie.

Radu-Vodă nu face decât să recunoască stăpânirea arătată la Giulești, din care reclamaseră o parte, contestând hotarele, «Cotnărenii»¹⁾:

Iași, 7125, 12 Ianuar. Radul-Vodă dă călugărilor dela Sfântul Ilie, după cartea lui Erimia-Vodă, satul Giuleștii, pe Bahliuiu, pentru care călugării au cerut alegerea hotarelor «cu oameni buni și bătrâni dină susă și dină josă, pe unde li-au fostă însămnată hotarulă înă zălele bătrănelui Ștefan Voevoda».

Pecete ruptă. Ghianghea Logofăt.

¹⁾ V. actul din 1-іu August 1702.

Și traducere de Dașcovici.

Pe Vo: «la Hărlău s'au scrisă».

După dânsul, aceeaș posesiune e întărită de Ștefan Tomșa și, în acest cuprins, de Gașpar Gratiani:

Iași, 7 Ianuar 7128. Gașpar-Vodă către călugării dela Sf. Ilie pentru satul Giuleștii, citând și o carte a lui Petru-Vodă. Avuseră «pără de giudecată cu Cotnărenii».

Pecete mică rotundă. Iscălitura: Io Gașparū Voevoda.

† Ioanū Foča.

Și traducerea lui «Pavel Debrici otū Mitropolie».

Mănăstirea, care fusese nu odată jăfuită, se înfiripase bine în cea dintâiu jumătate a secolului acestuia, al XVII-lea, și dijmarii ei luau de a zecea dela târgoveții din Cotnari, sub ochii dijmarilor domnești de aici și dela Târgul-Frumos, ceea ce aduce la 29 Iulie 1665 această intervenție dela Istratie Dabija-Vodă:

† Io Evstratie Dabija Voevoda, bjiu mlstiu gospodarū zemli moldavscoi, scriemū Domnia Mea la slugile noastre la dejmarii de Târgulū-Frumosū și la târgu la Cotnarū. Dămu-vă știre c'au venitū de ni s'au jeluitū rugătorii noștri călugării dela sfânta mănăstire dela Sintenie (*sic*) pre voi, dzicându cumū au aratū târgoveții pre hotariulū mănăstirii și iau călugării totū de a dzeacia cene ară pre hotarulū lorū. Iarū voi fi opriiați să le luați voi a dzeacia acelorū târgoveți c-au aratū pre hotariulū lorū și și altă dată totū au aratū târgoveții și li-au luatū totū călugării a dzeacia. Pentr'aceia, daca veți vedea cartia Domniei Meale, iarū voi să socotiți, de vorū fi aratū pre hotarulū călugărilorū, să-și ia călugării a dzeacia, iară voi să n'aveți triabă acolo. Ačasta vă scriemū, într'altū chipū să nu faceți.

U Iasū, lt. 7173, Iuli 29.

† САМ ГСПДАНЬ ВЕЛЛА.

Pecete mare cu chinovar.

Dar puțină vreme după aceea mănăstirea capătă prin cumpăratură un vecin la Giulești, anume pe Iancu Costin, fost pârçalab de Hotin, unul din frații lui Miron cronicarul. Zapisul, interesant prin martorii aduși înainte, un negustor grec, un Moldovean care servise la strelitii din Rusia și purta titlul de iuzbașă la aceștia, și fiul acelui David din

Zalucea sau Davidel, care avu pe vremea aceasta, a lui Sobieski, ambiții de Domnie, are acest înțeles:

11 Iunie 7178. «Eu Malăi, feçorulū Boborului și a îmă-mè a Irinei, fata Dançului denū Cotela», vinde moșia «de pre îmă-mè Irina» la Giulești, «care parte este înpună cu Eremie Oțălū», «Iancului Costin bivū parcălabului dea Hotinū» pe 20 de galbeni. «Căce șă frate-mieu Dumitro au datū danie dumisale. Văzândure (*sic*) eu că are dumnealui aceia danie», «decătū altora mai bine iarășū dumisale, căce mie-mū trebuia bani». Marturi: «Ionașco Balșū, ftoară logofătū» șă Gligorașco Ciocărlie Vornecū glotnăi și Constantinū neguțatoriulū de Eși șă Pătrașco sănū Davidū otū Zaluce șă Gligorci ce au fostū vătavū dumnealui Vernicului.

Iscălituri:

Kai êγώ Κοσταντῆρος προμματατεντὰς ἔδωσα τὰ μπάρινα και μαρτηρό τὰ ἀνωθεν, 1670.

Șamanculū iuzbașă de strileți. Azū Zozon Medruge amū scrisū acestu zăpisū cu mână mē. † Și eu Costașco sinū Todosii Marce m'amū prileajitū la datulū banilorū. † Eu Varticū Oenu Drugu (*sic*), azū Ghiorghie Talpă iscalū.

Giuleștii ajunseră însă îndată prilej de ceartă. Mănăstirea Sfintei Vineri din Iași, desființată dăunăzi, în frunte cu egumenul Nichifor, atacă la 1701 stăpânirea călugărilor dela Sântilie, pe cari-i cărmuia atunci unul din membri familiei Nacu, din care a ieșit pe atunci un Vornic de Câmpulung, un ofițer prin străinătate al lui Gheorghe Ștefan pribeag¹⁾: Isaia Nacul.

Cu această ocazie aflăm amestecul Domniei în rostul acestei moșii. Războiul cu Polonia, prezența acestora în Suceava, adusesese părăsirea mănăstirii de călugări și prădarea ei. Constantin-Vodă Cantemir, luând în mâni mai energice Domnia, dăduse moșia, privită ca domnească, lui Velișcu Costin, în vremea când acesta eră privit ca un credincios adevărat și un puternic prieten. Iar, după ceea ce actul, ce urmează, dela Constantin Duca, numește «greșeala despre Domnie» — pentru a evita, din cruțare față de cumnatul domnesc Nicolae Costin, mare boier pe atunci, termenul de trădare urmată de osânda la moarte și decapitarea la poarta Curții din Iași — Gheorghe sau Gheorghită (Ciudin) Serdarul o capătă dela acelaș Domn pentru a o trece Sfintei Vineri.

¹⁾ V. articolul d-lui Costăchescu despre satul Prigoreni, în *Ion Neculce*.

Odată pacea încheiată la 1699, călugării revin și cer a li se restitui moșia, ceea ce Duca tânărul face prin actul rezumat aci:

Iași, 1-iu August 7210. Costantin Duca pentru plângerea lui «Isaia Nacul egumenul de la svânta mănăstirea unde iaste hramul a sfântului slăvitului prorocul Ilia de la Ținutul Sucevii» cu Nichifor egumenul de la Sf. Vineri din Iași, pentru Giulești pe Bahluiu. Nichifor arată dania lui Ghiorghită Sărdarul, care primise Giuleștii pentru slujba de la Antioh-Vodă, «care acea ocină anume Giuleștii mai denainte vreamia au fost dat daniel și miluit Costantin Cantemir-Vodă lui Velicico Costănău č-au fostu Vornic-Mare, pe urmă avându o greașală de spre Domnie, i s'au fostu luat iar aca daniel și, până a să da lui Ghiorghie Sărdariul, au fostu în sama domniasă, totu cu trăgul Cotnariul». Isaia arată acte dela Pătru-Vodă, Eremia-Vodă, Ștefan-Vodă Tomșea, dela Radul-Vodă și Gașpar-Vodă, tot întărituri, «care le iaste daniel și miluirea svintei mănăstiri Svântului prorocul Ilie de la răposatul bătrânul Ștefan-Vodă cu totu hotarul, precum, s'au fostu hotărât atunci. Pe urmă, trecându-să atăta samă de vreme, s'au fostu sculat Cotnăreanii tăr-goveții la dzilele Radului-Vodă și au trasă păra cu călugării de la Svântul Ilie pentru hotar și ș'au cerșutu-și hotarnici ca să le hotărască cu dreptate și li s'au dat hotarnici de li-au hotărât de iznoavă cu oameni bătrâni, carii au știut și au gurat pre svânta Evanghelie precum serie ispisocul a Radului-Vodă cel di întăritură. Și așa au ținut multă vreamia acia siliște Giuleștii călugării de la mănăstirea Svântului Ilie prorocul, pe urmă, tâmplându-să răscoale în țară și fiindu atâte răutăți atâtea ani, s'au pustiit acia mănăstirea, rășchirându-să călugării într'alte părți, n'au avut cine cerca acelu sat Giuleștii ca și alte multe căte s'au prăpădit a mănăstirii, de multe focuri č-au fostu, și pe neștiință s'au fostu ținut acelu loc Giuleștii în sama Domniai, neaflându-să nimic stăpână și s'au... dat daniel lui Veličco Vornicul totu din neștiință domniasă, ca și pe urmă lui Ghiorghie Sărdariul. Acum cu mila lui Dumnăzău făcându-să pace și viindu călugării la acia svântă mănăstire ș'au ciarcat moșile mănăstirii și, viindu înaint Domnii Miale, arătându-ne ispisoaice d'întăritură de la acei ră-păosați Domni care scriem mai sus, scriindu anume hotarul acelu sat Giuleștilor din semne în semnea. (Semnele: între altele: Buciumi, Sângearei). Așa dar și Domnia Mia am dat și de la noi și am înnoit și am întărit acia svântă mănăstire a Svântului proroc Ilie cu acelu sat anume Giuleștii den semne în semne, precum mai sus scriem, ca să-i fie cu totu venitul și cu hotar neclătit în veaci și s'au luat și zapisul cel

de danie a lui Gheorghică Sărdariulă și ispisoculă dela Antiohă-Vodă de s'au rumtu și s'au dată la mână călugărilor de la Proroculă Ilie. Pecete peste hârtie.

Az Nicolai Donici Vel Log. iscală.

Peste câteva zile se dă și acest ordin de hotărnicie:

Iași, 16 Septembrie 7211. Costantin Duca la «Ionașco Isăcesculă Vorniculă și la Negrulă părcălabulă», «pentru hotarulă Țuleștiloră de la Cotnari care s'au fostă dată danie Ghiorghică Sărdariulă mănăstirei Svintei Vineri și acum, rămăindă călugării de la mănăstirea Svântului Ilie prorocă dela Sučava pre călugării dela Svânta Vineri și s'au lăsată moșia aceea a nume Țuleștii, iară, precumă au fostă a loră mai denainte, pentr'aceia îndată ce'ti vedea cartia Domniei Mele, să mergeți acolo și să străngeți oameni buni și bătrâni, răziași și megiași de prenă prejură, și să cercetați hotarulă celă vechiă, precumă scrie ispisoculă Domniei Mele, carele s'au preafăcută de pre ispisoacele a răpăusatului Radului-Vodă și a lui Gașpară-Vodă și, după ce veți cerca siamnele acele vechi carele să voră afla la loculă loră, stâlpi și siamne aflându (?) bine veți face mărturie dină semne în siamne, iară pre unde s'ară afla scoase sau străcate, toate să le puneți iară la locă precumă au fostă. Așijderea și pentru pânia ce voră fi luată de aicea de pre acelă locă călugării de la Svânta Vineri, iară să căutați pe dreptulă și ce s'ară afla c'au luată de a dziace de pre acelă locă, să pliniți de la dănsii și să dați la mână Isaii Nacului, egumenului de la Svântul Ilie Prorocă, căci săntă (?) rămași călugării de la Svânta Vineri și precumă veți afla mai dereptă, de toate să faceți știre. Toe pișemă.

Pecete mare cu chinovar.

Velă Logf. uč.

Dar, sub noul Domn Mihai Racoviță, călugării dela Sântilie, cărmuiți de un Abăza, nu mai avură acelaș noroc la Divan. Vechii lor adversari dela Sfânta Vinere le reclamară cu succes locul dela Ulmi, în aceleași părți ieșene de către Ținutul Romanului (1720):

Iași, 13 Iulie 7228. Mihai Racoviță pentru pâra lui Neofit, egumenul dela Sfânta Vineri, cu Gheorghie Abăza, egumenul de la Sântilie, pentru încălcare de hotar la Ezăreani. Se însărcinează cu cercetarea Costantin Rusăt Vel Păh., Gligorie Cucoranu Vornic glotnii și Vasile Popa uricariul, cari întreabă pe «Porhirie vâtavulă de viari gsd. otă Cotnari și Ștefană Grumeadzia,

omă bătrână, și Straatulul părcălabulă snă Stângului părcălabulă de Cotnari și Iordache bivă pivniciară otă tamă și Ursulă vătămanulă otă Belciaști și Ștefană căimăcamulă otă tamă și Apostolă sin Țuțană otă tamă și Andrei Crețulă otă tamă și Nistoră Ciobanulă și Gligorașco pribagulă, și s'au tămplată și egumenulă de Gălata și egumeanulă de Trei Sfetiteli și Filaretă. (Se dau hotarele. Și «pe gurile oameniloră, dzicândă că au stăpănită Ohridonă»). Deci Gheorghie Abăza, egumănulă otă Stăii Ilie au rămasă dină toată lege a țării, căci s'au aflată c'au ținută rău ca și Ohridonulă în sălă, iară Neofită egumănulă de Sfânta Vineri s'au îndreptată. Deci ca să aibă a-și țină și a-și stăpăni hotarulă Ulmiloră dină hotară înă hotară, precumă scrie mai susă, ca să-i fie și de la Domnia Mă urică cu totă hotarulă stătătoră înă viaci».

Iscălitura domnească.

Axintie uricară.

Dar Abăza nu se lasă și aduce această mărturie scrisă de cunoscutul Axintie Uricariul, cu privire la dreptul mănăstirii sale asupra Hodorei în părțile Ulmilor:

† Adecă eă Ursulă Stângulă și Ioană Negrulă vieră gsd. și Savină vieră făcut-amă scrisoarea noastră la mână părintelui Abăza, egumenulă de svânta mănăstire de [la] Sveti Iliă, precumă vini Svinția Sa egumenulă de Svânta Vineri [de cere un loc], anume Hodora, cumă să să știia de Iazăreni este au de Ulmeni. Noi cu sufletele noastre așe știmă și mărturisimă precumă acelă locă este de Iezereni, care locă este de ținutulă Romanului cu toate dările domnești, și dejma acelui locă s'au luată totă de la călugării cei bătrâni de la Sveti Ilie, viindu ținutulă Romanului pină Sirca, pe la odae Vornicului Bejană și'nă pe dină ăosă de Hodora și la dialulă braamă (*sic*), unde să află ună locă de prisacă, și eă Ursulă Stângulă amă avută și țarina denă ăosă de țarina egumenului de Ulmă și, fiindă ună socră ală mieu ispravnică înă sată înă Ulmeni, care aă fostă călugări la Svânta Vineri și numai fostă pentru dijma, și mi s'au luată dejmă totă de la Sveti Ilie; așjdere și eu, Ioană Negrulă, mărturisescu cu ună cumnată ală mieu amă cosită dină ăosă de Hodora și eu, fiindă copilă, amă adunată la acelă fănă după Inpărăție ¹⁾, și dejma au luată totă de la Sveti Iliia, așe știmă

¹⁾ După trecerea «Impăratului», Sultanul Mohammed al IV-lea, prin Moldova spre Nistru.

și mărturisimă cu sufletele noastre înainte lui Dumnedzău și a Mării Sale Domnului, și această scrisoare s'au făcută denainte preuților de Cotnari și alți oameni buni. Pentru credința ni-amă pusă și degetele. U Cotnari, leatū 7728, Av. 20 z.

† Az erei Ilie otū Cotnari.

Porfirii vătaha vieri gsd.

† Ursulū Stăngulū č-au fostu vătamanu otū Băiceni.

Monahū Văttanii (*sic*), Ioanū Negrulū vierū.

ispravnicū otū Băiceni. Savinū vierū Ștefanū Grumedze.

Și eu preutulū Gheorghie de Cotnari amă scrisū mărturiia.

Și eu Dumitru morarū mărturisescū cu sufletulū meū precumū amă apucatū dinū dzilile lui Ilieșū-Vodă amă ținutū odae acolo la Hodora, și amă aratū și amă cositū, și totū de la Sintilie ni-au dzečuitū unū călugărū Silionū și Evloghie și acie călugări vinē la Hodora, c'avē prisacā. Așe știu și așe mărturisăscu; iară Ulmanulū n'are nicio triabă. Pentru credința mi-amă pusū și degetulū.

† Dumitru Moraru otū Băiceni.

† Gheuca Postelniculū facū știre precumū, după poronca Mării Sale luī Vodă, amă dusū pe Vitanie monahū otū Băiciani, ispravniculū Hănganilorū, și pe Ștefan Grumeadză otū Cotnari, oameni bătrâni, denainte sfintei beseareci de au ăuratū și au luatū asupra sufletelorū sali pentru loculū ce să chiamă Hodora, cari au împresurat-o egumenulū de Sănta Vineri, cătră Ulmi, precumū acia moșia iaste a sfintei mănăstiri a lui Sfetii Ilie, de satū de Ezăreani; așia au apucatū ei de 40 de ani și mai bini, stăpănindū acelū locū totū călugării de Sfetii Ilie, iarū călugări de Svănta Vineri n'au avutū nicio triabă. Deci, precumū aū luatū ei cu sufletulū lorū denainte besearecii țindu-să cu mâna de lacăta sfintei besearecii, amă făcutū această mărturiia, și pentru credința amă iscălitū ca să să știe.

U Iasū, lt. 7228,

Av. 31.

† Vitanie monahulū.

Ștefanū Grumează.

. . . (neînțeleș).

† Axintie uricarū amă scrisū.

Pe Vo: mărturiia Ezăreanilorū.

Jurământul cu mâna pe lacătul dela ușa bisericii îmi pare a nu fi fost cunoscut până acuma.

Acum Domnul hotărăște lui Axintie cronicarul să stâlpească:

† Io Mihai Racoviță Voevoda bj. mliiu gospodarū zemli moldavscoi. Scrie Domniia Mia la sluga noastră Axintie Uricariulū, vădzindu carte Domniei Miale să tia scoli să miargi la unū locū de o moșiia cari să chiamă Hodora, de hotarulū satului Iazărianilorū a sfintei mănăstiri lui Sfetii Ilie otū Sučavă, cari acelu satū Ezărenii să hotărăște cu Ulmii, a Sfintei Vineri dinū târgu dinū Iași, cari pentru aceia bucată de locū avut-au gâlčavă și pără înnaite Domniei Miali egumănulū de Sfânta Vineri cu egumănulū de Sfetii Ilie, și li s'au fostū datū și hotarnici de s'au fostū hotărītū cătră Ulmi. De care lucru s'au plānsu Gheorghie Abăza, egumănulū de la Svetii Ilie, cumū acela locū ce să chiamă Hodora iaste diriaptă moșiia a lui Sfetii Ilie și cu marei înpresurari au luatū egumănulū de Sânta Vineri fără de nicio dovadă, iarū elū are oameni bătrāni cari au apucatū dinū dzili bătrāne, și vorū rădica cu sufletiale lorū că iaste diriaptă moșiia a lui Stāii Ilie. Deci Domniia Mea, vădzindu plāngeria lui, i-amū poroncitū să-și aducă mărturii, și i-au adusū denainte Domniei Miali, și așia au mărturisitū cumū ei au lucratū pe acelu locū iaste de Iazăreani de Ținutulū Romanului cu toate dările domnești, și dejma acelu locū s'au luatū totū de călugări cei bătrāni otū Svetii Ilie. Deci Domniia Mea nici cu atāta nu i-amū credzutū, ce amū socotitū să ăuria doi oameni bătrāni cumū iaste așia și atunci să vorū credia, și i-amū datū pre sama boiarinului nostru Gheucăi Post. de i-au dusū la sfântă besereaca și au ăuratū, anume Vitanie monahū otū Băiciani, ispravniculū Hānganilorū, și Ștefanū Grumeadză otū Cotnari, oameni bătrāni, cumū ei au apucatū de 40 de ani și mai bini stăpānindū acelu locū Hodora totū călugări de Sfetii Ilie, iarū călugări de Sfânta Vineri n'au avutū nicio triabă. Dreptū aceaia pe unde vorū arāta acei oameni toți căfi au ăuratū și căfi s'au numitū la mărturiia pe unde arū hi stăpānitū călugării de Svetii Ilie să stâlpești acelu locū cătră Iazăriani, și încă să dai strānsoare și vătāmanului de Ulmi, Ștefanū, și unui vācarū č-au fostu acolo anume Gavrilū, ca să arāte hotarulū, că-lū știu. Iarū, de vorū tăgādui, să ăgure, și atunce s'arū crede cumū nu-lū știu. Și precumū vei stālpi să faci mărturie în semne ca să avemū știre.

Ačasta scriemū. U Iasū, lt. 7229, Săpt. 1.

(Pecete mică octogonală).

Pe baza unei cercetări locale, Axintie așterne, în admirabila lui calligrafie, acest raport către Domn:

Milostive și luminate Doamne, să fii Măria Ta sănătosă,

Adecă noi robii Mării Tale, anume Vitanie monahă otă Băiciani, ispravnicul Hânganilor, și eu, Ștefană Grumeadză otă Cotnari, și eu, Partenie vătavă de viari gsdă otă tamă, și eu, Ursul Stăngulă, viiară gsd. otă tamă, și eu, Ionă Negrulă, viieră gsd. otă tamă, facem știre cu ačasta mărturiia a noastră că au venit la noi sluga Mării Sale Axintie Uricariulă cu cinstită carte Mării Sale, scriindu pentru o bucată de locă de moșia cu o valia ce să chiamă Hodora, dină hotarulă Ezăreanilor, de lângă Cotnară, cari o împresura egumănulă de Sfânta Vineri dină Iași cătră hotarulă Ulmiloră și ne poronciaști Măriia Ta pecumă vomă rădica noi cu sufletiale noastre pre unde amă apucată că au dzăciuită călugări de Sfetii Ilie și au stăpănită acelă locă, pe acolo să să stălpască, precumă unii dină noi amă ăurată înainte Mării Tale și pecumă amă mărturisită cu altă mărturiia noastră la Măriia Ta, cându amă venită la Iași. Deci noi, după luminată poronca cărții Mării Tale, ni-amă sculată și amă mărșă cu toți de amă arătată tot loculă acela dumisali lui Axintie Uricariulă, cari amă apucată unii dină părinții noștri, care iaste locă de Ezăreani, moșia lui Sfetii Ilie, și până acolo amă apucată că iaste și Ținutulă Romanului cu toate veniturili domnești, și pe unde amă socotită pe acolo s'au și stălpită. Intă amă pusă ună stălpă de piatră în capulă hotarului Ezăreanilor de cătră hotarulă Ulmiloră, lângă o movilă mari dină susă de movilă, cari iaste între drumulă ce se chiamă a Ștefăneștiloră și între drumulă ce să chiamă Chiciri. De acolo dreptă până câmpulă țarinii spre amiadzănoapte și la valia, unde să chiamă Valea Lindiciloră, și iară amă pusă ună stălpă de piatră în capulă piscului ăosă, cană de spre apusă, cari piscu iaste între valea Lindiciloră. De acolo pe matca văii Lindiciloră, unde dă înă matca văii Hodorii, decia pe valea Hodorii în susă, până dreptă pisculă văii Lindiciloră dină susă și trece peste valea Hodorii și ia la dială pe o văiugă de o scursură spre amiadzănoapte, până unde să obărșeaște zăpodia acei vâlciali. De acolo totă dreptă pe podișă până înă drumulă celă mari ce să chiamă a Suciavii, ce vine de spre movila Hodora, unde amă dată sama că iaste hotarulă ăuleștiloră și iară amă pusă ună stălpă de piatră, lângă drumă, unde dau Ezăreanii și Ulmii cu capetiale în hotarulă ăuleștiloră. Acesta iaste hotarulă carele desparte Ezăreanii de Ulmi, și pentru mai mare credință noi ni-amă pusă și degeteli. Așia mărturisimă și rădicămă cu sufleteli noastre pecumă amă apucată, ca să să știe. U Hodora Ezăreaniloră, leată 7229, Săpt. 4.

† Robii Mării Tale cari ni-amă numită mai susă.

Vitanie monahă. † Ștefană Grumează. † Porhirie Vătah. † Ursulă Stângulă.
† Ionă Negrulă viiară gsd.

† Robulă Mării Tale Axintie Uricariulă pe unde mi-au arătat acești oameni bătrâni pe acolo amă stălpită precumă scriu mai susă.

Axintie cercetează, verifică și face pe egumeni ca prin concesii reciproce să se împace. Și apoi scrie astfel către Vodă:

† Milostive și luminate Doamne, să fii Măria Ta sănătosă. Facemă știrea Mării Tale pentru rândulă hotarului Ezăreaniloră a mănăstirii lui Svetii Ilie otă Sučavă care să chiamă Valia Hodorii, pentru care hotarū avut-au pără înaintea Mării Tale Gheorghie Abăza otă Svetii Ilie cu Neofitū egumănulă de Sănta Vineri, dzicândū Neofitū egumenulă că iaste acelu hotarū Hodora și hotarulă Ulmilorū; deci, venindu noi aicia după luminată poronca Mării Tale, amă strānsu oameni bătrāni, anume Porhirie, vātavū de viiari gsd. otă Cotnari, și Ștefanū și Grumează otă tamū și Ursulă Stāngulă otă tamū și Savinū č-au fostū vātamanū otă Bāiciani, și au fostū de față și egumănulă Neofitū cu oamenii săi de Ulmi, anume Ionū Scurtulă otă Ulmi și Apostolū otă tamū și Gligorașco ispravniculă otă tamū, așjderea Gheorghie Abăza, egumănulă otă Svetii Ilie cu oamenii săi, anume Gavrilă Slug. și Ghedeonū diiaconulă, și au fostū și Ursulă Borșu otă Belciaști și Ștefanū caimacamulă otă tamū. Și împreună cu toți a cercatū și hotarulă Ulmilorū și hotarulă Ezăreaniloră de gurū înpreșurū, ce, precumă arată oamenii hotarulă Ezăreaniloră, nu s'au pututū adeveri bini, că unii spunē într'unū chipū, alții într'altū chipū și, măcarū că Valea Hodorii ia: te încunșurată cu stālpii, movile, cătră hotarulă Ulmilorū, oamenii cei bătrāni au mărturisitū și acmū cumū aū mărturisitū mai înaintea vreamē și înaintea Mării Tale, cumū că ei au apucatū de patru-dzeaci și mai bine de ani cumū acelu locū Valea Hodorii, cu câmpu cu totū și cu fāntānă, unde au avutū și metohū cu prisacă, totū călugării de Sfetii Ilie au ținutū, iară Ulmeanii zicū că n'au avutū triabă. Ce noi după poronca Mării Tale amă cercatū și pentru hotarulă Dădeăștilorū, cari să hotărăște cu hotarulă Bāicianilorū și dāndū înū coasta Hodorii asupra hotarului Ezăreanilorū, pecumū scrie și la mărturiia lui Contăș Stolniculă și a lui Gligorie Hăbășesculă č-au fostū Hatmanū și altorū megiiși, cari aū hotărītū săliște Dădeăștii lui Alexandru Buhușū Hatmanulă. Vāzāndū că scrie așa, au lāsātū și egumenulă de Sănta Vineri, și egumenulă de Svetii Ilie încă au mai lāsātū dinū loculă Hodorii cătră Ulmi, de cumū aū fostū mărturisindū oameni, de unde s'au gāsītū o piatră mică într'unū piscu dinū Valia Lindricilorū și pre unde au

priimitu egumenu, și cu socoteala noastră, pe acolo amu stălpitu loculă Ezăreaniloru de cătră Ulmi. Intăi amu pusă un stălpu de piatră înu drumulu celu mare ce miarge de spre Băiciani cătră Chicera spre Podulu Lealoe, înu obârșie văi Căcăinii, dinu dialu de drumu, înu matcă, dreptu odae lui Bejanu, unde iaste și capulu hotarului de ȝosu a Dădeăștilorū cu hotarulū Slatineanilorū, de acolo de la stălpu matca văiugii spria amiadză-noapte, peste câmpulu țarinii iarū amu pusă unū stălpu de piatră, la mijloculu țarinii; de acolo spre vale Hodorii, tot în dreptulu locului, iarū amu pusă unū stălpu de piatră înu buza unui piscu, mai ȝosu de pisculu ce iaste dreptu fântăna Hodorii, dinu susu de gura văi Lindicilorū înu alu doile piscu, dea acolo dreptu peste păraulū Hodorii, pe dinu susu de o ezitură de unū ezurcanu și dreptu spre amiază-noapte, pe dinu ȝosu de Hodora, unde-i fântăna la drumulu ce treacia dela movila Hodorii, spre Ulmi, iarū s'au pusă unū stălpu de piatră lângă drumu; de acolo peste drumu iarū s'au pusă doi stălpī unde s'au socotitu că până acolo iaste hotarulū Ulmilorū de cătră Ezăreani; dinu ȝosu de movila Hodorii cade unū rāndu de pământuri, de acolo dela aciale pietre spria Răsăritu la unū stălpu bătrānū a Ulmilorū, ce iaste înu zarea dialului di-asupră-i Chirjoae, unde să înpreună cu hotarulū Țuleștilorū; acesta iaste hotarulū Ezăreanilorū de cătră hotarulū Ulmilorū. Inșă așia s'au socotitu, de s'arū afla, veri a Ezăreanilorū, veri a Ulmilorū, ca să scrie înu siamne, atunci vorū ținia precumū le va scrie direasulu. Și pentru credința au iscalitu și egumenii și noi. Ačasta facemū știre Mării Tale precumū i-amū aședzatū. Să fii Mării Ta sănātosū.

U Hodora, lt. 7229, Iuli 11.

† Robulu Mării Tale Sturdzea Vorniculu.

Νεόφυτος ἡγούμενος παρόν.

† Robulu Mării Tale Axintie Uricariulu.

Rugătorulu Mării Tale egumenulu de Sintilie.

Gheorghe Abăzea

egumenū iscalū.

Nicolai Șoldanū m'amū tāmplatū.

Hotărîrea acestuia nu putea fi decât în acest sens:

16 Iunie [=] Iulie 7229. Mihai Răcoviță pentru procesul dintre Gheorghie Abăza, egumenul de la Sveti Ilie și Neofit cel de la Sfânta Vineri din Iași pentru «valea Hodora cu izvoru» cu totu. Amintește de ordinul de cercetare. Nici o parte nici alta n'are acte. Egumenul de Sfânta Vineri contestă o

«stâlpitură» defavorabilă lui. Se hotărîse pentru dînsul. Dar Abăza revine, promițînd alți marturi. Aduce pe Vitanie, Grumeadză, Porhirie, Ursul, Negrul. Arată că Sf. Ilie are dreptate», «viindă Ținutul Romanului penă Sirca pe la odae Vornicului Bejană și pe denă ăosă de Hodora și la dealul briază». «Deci Domniia Mea nici cu atăta nu i-amă credzută, ce li-amă dzisă ca să giuria și să să creadză, și aă mărșu dintru dâșșii doi oameni bătrâni la sfânta besearică de au și ăurată» Vitanie și Grumeadză, «cumă ei au apucată de patrudzeaci de ani și mai bine stăpânindă acelu locă totă călugări de Svetii Ilie».

Se trimite deci Axintie să «stâlpească». Neofit revine, obiectănd că Ulmii au Hodora, cum se vede din stâlpii de piatră. «De cari lucru vădzăndă Domniia Mea de spre înbe mănăstirile neăședzare și totă jalobe de cătră egumeni unulă asupra altuia», trimite pe Ion Sturdzia Vel Vornic «și l-amă și ăurată ca să nu tragă în parte, nici la o mănăstirea, nici la alta, ce precumă va afla mai dreptă cu oameni buni așia să aibă stâlpii».

Se aduce hotarnica moșiei vecine, Dideștii, hotărnicită supt Duca-Vodă la 7187, de Contăș Stolnicul și Gligorie Hăbășescul fost Hatman și se dă lui Sturdzea. Oamenii bătrâni arată că Hodora e a Ezăreanilor. Corespunde cu hotărnicia de supt Duca. Dar egumenul de Sf. Ilie «au mai lăsată dină loculă Hodorii cătră Ulmi» pe la «dealulă Lindriciloră». Se învoiește și Neofit. Nouă stâlpire, pe lângă drumul spre «Podulă Lealoe». Intărire: «Iară p ntru driasăle ce s'au fostă făcută Sfintei Vineri s'au luată de s'au ruptă, căci s'au fostă făcută cu greșală, că n'au fostă moșia a ei, ce au fostă a lui Svetii Ilie, și de acastă pără să nu se mai părăscă».

Iscălitură domnească. Pecete octogonală peste hârtie. Iscălește Axintie Uricar.

† Mărturiia pre hotarulă Ezăreaniloră otă Cotnari a călugariloră dela Svetii Ilie.

Procesul se redeschide însă la cel dintăiu moment favorabil, sub Domnii din noua familie Callimachi, cum dovedește raportul din

Hodora, 11 Iunie 7259 (1751).

Cercetare la «hotarulă Ulmiloră» pentru Neofit egumenul de Sfânta Vineri. Se citează mărturia lui Apostol Uricariul sub Dabija-Vodă, «Bahluilă celă bătrănu, carea iaste pe șășu înă Bahnă», Marturi Ursul Borș și Ștefan «Căimăcan». «O beșicuță de moviliță», «movila găunoasă», «ună ezurcană, ezătura veache», «buza piscului», «odaia lui Bejană Vorniculă de spre Sirca,

unde se loveaște de hotarulü Dădeăștilorü, a lui Alexandru Buhușü Hatmanü, și cu a Slatinenilorü». Marturi și «Profirie vătavulü za viia gpodü otü Cotnari și Stratulü Stängulü, pârcălabi otü tamü, și Ursulü Stängulü otü tamü și alți oameni buni». «Insă pentru hotarulü Ezărenilorü ce s'au osăbitü de cătră Ulmi, așa s'au legatü și s'au așăzatü, de s'arü afla vr'o într'o vreamie innainte viitoare niscai drese, ori la Sfântu Ilie ori la Sîanta Vineri, atuncea și va călca ačastă hotăritură de spre Ezăreni și vorü ținea în [seamă] seamnele ceale bătrâne precumü le vorü scrie».

Copie.

Călugării dela Sfânta Vineri se plâng de încălcare la Ulmi și bătrânul Ioan Teodor-Vodă hotărește o nouă cercetare:

17 Ianuar 7267. Ioan Teodor Vodă către Ion Mileghi Vornicul de Poartă pentru moșiile dela Giulești și Ezăreni ale călugărilor de la Sântilie. «Și, fiindü răzeși egumă[nulü] de Sveti Arhanghel, epitropü Sfint. Vineri, arată că le inpresură o bucată de locü despre Ulmi, pintru care moșii mai susü numite înü anii trecuți la răpăosatulü Mihai-Vodă au avutü multă părră și judecată». Acum din nou cei dela Sf. Vineri încalcă, pretinzând că ei sunt încălcați. «Și s'au priimitü să să cerceteze hotarale și care s'a dovedi că au trecutü pestea hotarü și s'au tinsu mai multü să de toată cheltuială și ostenială hotarnicilorü, pintru carele s'au pusü și sorocü până înü șasă zăle să să afle și o parte și alta acolo, cu toate dresele.» «Să purcezi din piatră în piatră și, de va fi lipsitü vr'unü hotarü într'acela locü ce s'a dovedi că au fostü să-lü pui și după cumü vii afla cu dreptate, înü frica lui Dumnezeu să îndreptezi și care parte s'arü dovedi că a trecutü peste hotarü să ne înștiințezi cu mărturie ca să li să întărească stăpănire și dela Domnie Mè».

Copie de Dașcovici.

Pecete octogonală cu chinovar.

Iata rezultatul peste câteva zile:

30 Ianuar 7267. Hotărnicie între Silivestru de Sf. Ilie și epitropul Sf. Vineri. Vasile Buhăescul biv Vel Păharnic e «giudecătoriu». Se întrebă: «Ionü și Ioniță de la Bejăniasă și dinü Hodora și alți oameni bătrîni dinü Ulmi». Se aduce și carte de blăstăm contra cui «s'arü abate să facă hatărü». Se merge «pe pravița pietrii hotarului», pe la «niște spinișori», «drumulü furilorü». Egumenul

de la Sveti Arhanghel întrase cu 120 de stânjeni în lat, «iară înă lungu cu ună rândă de pământuri, pe care locu s'au făcută și 19 stoguri de fântă», «cusitură de iarbă».

Incă demult, sub Constantin Mavrocordat, la 1734, se dăduse o parte din Giulești lui Crâstea, începătorul neamului hurmuzăchesc, și Sântilie avu astfel un nou dușman. O femeie, Ilinca Hurmuzăchioaia, apare ca încălcătoare la 1761:

6 Iulie 7269. Hotarnică la Giulești, a mănăstirii Sf. Ilie din Suceava, unde e egumen Dionisie, în proces cu Ilinca Hurmuzăchioaia, «ce are daniia dină loculă târgului Cotnariulă și dispre alți răzăși, anume de cătră Șerbulă și Iosipu Frânculă». Stau opt zile. Ilinca nu vrea să vie. Frâncul are moșia «ce iaste îngrădită de moșia Juleștii». Se strâng «oameni bătrâni dină Cotnariu și dină Zlodica, anume Vasili Țurcanu Ionichi Tețcu monahu i Ghiorghie Burhoiu și Neculaiu Pleșca și Andreiu Țuguuiu». Se prezintă un act domnesc de la 7211, 1-iu August, egumen fiind Isaia, citând danii și de la Petru Șchiopul Ștefan Tomșa, etc., satul fiind danie dela «Stefană-Vodă bătrânulă». Aproape și «moșia Sfintei Vineri». «La rătu în Bahluiu..., priporulă lui Bălană..., Dumbrava Roșie..., movila Turjuții..., movila Hrițoi..., pe drică la mijlocă..., moșia Cotnariulă, ce-i dată danie mănăstirii Sfântului Spiridonă..., vale Grozii..., movila Vijdita..., în șesulă Bahluiului în bahnă..., în sărături..., vale sărată..., piste Cârjoae..., mijloculă holmului..., de spre apusă purcedi de-și dă coaste cu Băičanii Hangului și cu Dădeștii lui Buhușă, de spre amiazăzi..., drumulă Chiarii..., Podulă Leloi..., Dădeștii lui Buhușă..., obârșia Căcăinii».

Peste câteva zile Grigore-Vodă Callimachi ia măsurile pentru o nouă cercetare:

12 Septembrie 7270. Grigore Ioan-Vodă către Lupul Crupenschi biv Vel Stolnic pentru procesul, înaintea lui Inochentie episcop de Huși, al Marelui Logofăt și a lui Lupul Balș Vel Vornic, al lui Dionisie egumenul dela Sfântul Ilie, cu «Matei Post., fiiulă dum. Ilincăi Hurmuzăchioii Logofeteasăii», pentru Giulești și «o bucată de locă dină loculă târgului Cotnariului, ce este dată danie de Domniia Sa Costandină-Vodă Neculai Cărstii Pitarului, moșulă Post. Matei Hurmuzachi, cu ispisocă dină vlt. 7242». Matei trimesese hotarnic pe Alexandru Hacıul, Vornic de Poartă. «Moșia Hurmuzăcheștilor» ar fi împresurată. E vorba și de «Rătulă lui Petiră», pentru care «Iosip Ungurul» are

acte dela Radu-Vodă, Barnovschi și Vasile Lupu. I se ordonă lui Crupenschi a cerceta și el: «Să strângi pe toți răzeșii și megiieșii diprină pregiură... și de iznoavă să stai a lua sama foarte cu amăruntulă cu frica lui Dumnezeu și cu bună dreptate».

Pecete oblongă, cu chinovar (data: 1761).

Dar procesul continuă, căci, la 17 Maiu 1775, Grigore Alexandru Ghica Vodă scrie către Grigoraș Costachi biv vel Clucer și Grigore Pitarul, ispravnici de Roman, și către Gordul, Vornic de Poartă, pentru această gâlceavă la Hodora.

Alexandru Hurmuzachi stătea acum în fața egumenului Macarie, cum o arată această nouă poruncă domnească:

17 Iunie 1775. Grigore Alexandru Ghica-Vodă către Constantin Bașotă biv Vel Ban și Gheorghie Sturzea biv Vel Păharnic pentru judecata lui Macarie egumenul dela Sântilie cu Alexandru Hurmuzachi pentru moșia Giuleștii. Ambele părți i-au ales hotarnici pe dânșii ca să se stărșească vechea gâlceavă. «Căci toate hotarnicele cele ce sântă mai vechi și încredințate, acele sântă mai teminice și de ținutū înă samă... Alte întărituri mai dencoace care s'au făcutū și s'au datū mărturii și la o parte și la alta, la acelea să nu vă uitați dum., fără numai după hrisoavele ce avea mănăstirea, fiindū hotărături mai vechi și de atăța ani, să cercetați dumv. denū înpreșurașii ce veți stränge și să aflați semnele ce sântū pomenite la hrisovulū lui Constantinū Duca-Vodă care estea mai dencoace de cătră celalte ce are mănăstire».

Copie.

Trecută la condică de Sandu Pâslar.

Dar și la 24 Ianuarie 1776, Grigore Alexandru Ghica scrie lui Enachi Cantacuzino, biv Vel Stolnic, și lui Nicolai Grosul Vornicul cu privire la cearta dintre Macarie de Sântilie și Alexandru Hurmuzachi, pentru, împresurare de acesta.

Până și la 2 Noemvrie 1786 se face o nouă cercetare în procesul lui Macarie, egumenul dela Sântilie, cu Alexandru Hurmuzachi Postelnicul pentru moșile Giuleștii și Ezărenii.

Postelnicul avea o bucată din locul târgului Cotnari, dată de Constantin-Vodă Mavrocordat la 1-iu Maiu 7222. Se constată că Giuleștii se cer cu nedreptate, fiind în Ținutul Romanului. Se cercetează și de spre Ulmi, ai mănăstirii Frumoasa, «după cumū scrie ispisoculū lui Radulū-Vodă, denū leatū

7125, în care arată hotarale moșii Giuleștii». E pomenită «moara lui Iosibă Frânculă», proprietar și la «Rătulă lui Petră, ce iaste danie cu hrisoyă de la Ștefană-Vodă Tomșa nemului său..., dată dină loculă țargului Cotnariului». «Și s'au găsită la Iosipu Frânculă și o scrisoare de la ună Gheorghe Abăza ce au fostă egumenă mănăstirii Sfântului Proorocu Ilie denă leată 7223, Ghenarū 12, înă care arată cumă că și acelă igumenă să sculasă asupra acelui locu ce să numește Rătulă lui Petră, trăgându-lă să fie de moșia Giuleștii a mănăstirii». Fusese și o pâra nouă a egumenului în Iulie 7270.

La începutul veacului al XIX-lea încă, această veche gâlceavă aduce următorul răvaș supărat al Luxandrei Hurmuzachi, cumnata lui Lixandru: și mama lui Doxachi.

Cu plecăcune mă închin dumitali arhon Viștari.

Nu lipțesc a tă înștăința pântru mășiă întrăcută zili am scris dumitali că eu nu moi judăcă pentru moșia badia Luxandrului, fiindcă trăesti dumnialui, că s'au mai judăcat încă dă trii or pentru pricina ačasta badia Lăxandru si știă curjere pricinii aceștii scrisorile și dovăzili sint totă la badia Lăxandru; eu altă dovăz n'am; eu față locului nu știu, hotarile nu știu; ci tribuință esti dă mini? Hotărit scriu dumitali lucru, di nu știu, nu m'oi judăca. Am arătat dumitali căl că știă, și eu m'am pornit la Čarnăuți. Măcal și la Čarnăuț să-m scrii, nu vin, fiindcă nu știu. Și n'am lipțit să-s fac înștiântară dumitali.

Și sint al dumitali plăcută slugă
Loxandra Hurmuzichioa[ia].

1806, Ghenar 3 [zi]lă.

Apoi la 16 Maiu 1775 vedem pe acelaș însărcinând pe Grigoraș Costache biv Vel Clucer și Grigorie Pitarul, ispravnici de Roman, cu Vornicul de Poartă, Gândul, a revedea procesul lui Macarie de Sântilie cu răzășii ce-l împresură. Marele Logofăt va «trece la condică» și după cercetarea sa se va face întăritură domnească. Să meargă cu Vornicul, de nu pot ei, «2 mazili oameni de ispravă».

Raportul e din 6 Iunie în acest sens:

Ioniță Săcară și Ștefan pârălabul sânt mazilii. Se întrebă «Alexandru Abăza de la Băiceni, Gheorghii vătav, vechilă mănăstirii Hangulă, Ispiriu vechilulă mănăstirii Frumoasă, ce este la Ulmi, Grigori Țurcanulă dină Zlădica, Pavălă Stețcu de acolo, Vasile Epure și alții».

Se aduce actul lui Ilieș-Vodă (6945), unul de la Iancu-Vodă (7090, 24 Februar), cel de la Ștefan (21 Ianuar 7121), cel de la Radu (Ianuar 7125), etc. Se află «dinu ăosă de movile unu Vălcu». Pentru nemulțumiți se pune soroc la Divan pe 1-iu Iunie.

Scrie Miron diacul.

A fost vorba în ultimele judecăți de «rătul» sau «rădiul» lui «Peter» și de conflictele cu târgoveții din Cotnar și cu privire la aceastăaltă vecinătate câteva lămuriri vin să lumineze un alt capitol de istorie românească.

II

Cu vechea biserică din vremea lui Ștefan-cel-Mare, cu noua fundație a lui Despot, azi o ruină, cu amintirea pârçălabilor și vierilor gospod, cu numele arhaice care se păstrează până astăzi, Cotnarul — nu «Cotnarii» — merită de sigur oarecare interes. O populație străină de origine, rămasă în parte, în mică parte, catolică până azi — și o bisericuță servește încă acestui cult roman — a trăit aici, câteva veacuri, creând o podgorie faimoasă, Tokaj al Moldovei. Amintirile în legătură cu dânsa sunt destul de curioase ca să cheme atenția cercetătorilor asupra numelor germane, asupra iscăliturilor cu litere latine, asupra însușirilor deosebitoare, mult timp păstrate din instinct și ocrotite de un modest cler venit din Apus, ale acestei bătrâne «minorității».

Totuși până astăzi abia s'a adunat o parte din material. Multă informație s'a pierdut. Mi se dase cândva, dintr'un loc pe care-l puteam crede competent, asigurarea că în arhivele Primăriei locale s'ar păstră anume registre ale bisericii catolice. Am găsit, în loc de hârtii, un notar, de acum vreo treizeci de ani, beat, gata de ceartă și niște săteni porniți să atace pe acela în care bănuiau un dușman al proprietății lor de pământ, venit pentru cine știe ce anchetă de expropriere. Trebuie să ne mulțumim cu grupul de documente aflat în depozitul episcopiei latine din Iași: l-am publicat, în întregime sau ca extrase, în cel dintâiu volum din *Studii și Documente*.

Astăzi colecția d-lui Arapu vine să adauge cunoștința noastră despre lucrurile și oamenii din Cotnarul catolic și german.

Pe vremea când Ștefan Tomșa se frământă cu protivnicii săi din partidul «cavaleresc» al Movileștilor, el se opri de câteva ori în târgul

cu viile rodnice — și poate violența lui sângeroasă, humorul cu care-și întovărășia loviturile de topor sunt de pus în legătură cu apucături bețive de ostaș bătrân ¹⁾. Găzdui la târgovețul ungar Felțin, și la 1-iu Decembrie 1622 el îi mulțumi dăruindu-i «râmnicul» și «locul de heleșteu» dela «Rătul Petrii».

Iași, 1-iu Decembrie 7131. Ștefan Tomșa dăruiește pe «Felținul gazda Domnii Mele dinu târgu Cotnariului cu unu rămniciu și cu locu de heleșteu ce să numește Rătulul Peterii și cu fănață lângă Bahlui, ce este înu hotarulul târgului Cotnariulul, pentru ca să aibă elu a-și ține și a-și face heleșteu și rămniciu și să aibă a-și cosi fănu prinu prejurulul lui și să fie driaptă ocina și miluire cu totu venitulul». Părcălabii de Cotnari să observe.

Gheorghe Vel Log.

Traducere după slavonă din 1805, de polcovnicul Pavel.

«Gazda» domnească se bucură de aceeaș favoare și sub Domnii următori, Ștefan Tomșa, Radu Mihnea și Miron Barnovschi, și actul lui Vasile Lupu din 10 Ianuarie 7145 (1637), contrasemnat de Marele Logofăt Gavril Mateiaș, cel dela 15 Februarie 7146 (1638) al aceluiaș se adaugă la titlurile de posesiune asupra «Rătului». Reproducem descripțiile de scutire din al treilea act al aceluiaș Domn, act datat 14 Martie 7147 (1639):

Vasile-Vodă întărește «lui Felținul dinu târgulul Cotnariului» ocina dela Ștefan Tomșa, Radu și Miron Barnovschi, adăugind un heleșteu cu mori la Rătul Petrii. «Iară Păharnicii cei mari și părcălabii de Cotnariu întru nimică să nu aibă a să amesteca la acelu heleșteu sau la acelu locu de fănaț». Stâlpirea o face Ionașco Roșca diac. Marturi: Ioan-Vodă și boierii. Scrie Gavrilaş Mătieș Vel Log.

Iscălitură domnească.

Tradus de Pavăl Derbici dela Mitropolie.

Dar iată că la o sută de ani după donația către Felțin, apare un nou proprietar, venit de departe, din Polonia, «Gheorghe Strahoțchi Frâncul, pisar leșesc».

¹⁾ V. Motogna, în *Revista istorică*, pe 1925, No. 1.

E o personalitate cunoscută. Pe un document din 14 August 1715, pe actul din 28 următor, iscălește Gheorghe Francisc Xaveriu Strachocki, care-și adaugă răsunătorul titlu latin de «secretarius altissimorum principum terrae Moldaviae expeditionum publicarum». Eră un bun cunoscător al limbii românești, din care face și traducerea latină a celui de-al doilea act. Il vedem cumpărând la Iași o casă dela văduva unui Ungur, însăș sora sa, Ana, care luase pe un Martin Tiutiusca ¹⁾.

Dintr'o serie de documente publicate în *Uricariul*, V, p. 403 și urm., știm că el, pe care Franciscanii italieni îl intitulau: «pissaro e secretario di molti principi regnanti», luase pe Barbara, fiica lui Alziner (nu «Allinger») din Cotnar, moștenitoare, cu fratele ei Iosif, pe care pisarul îl trimitea în 1714 la studii în Polonia, «Rătulū Peterii».

Strachocki chiar aveă încă din 1710 o casă în Cotnar ²⁾.

Pentru slujba lui, Mihai-Vodă fi dăduse un «vad» de moară și douăzeci de «pământuri» tot acolo ³⁾. Alzinerii sunt o veche familie catolică din târg. Ioan și Grigore Alziner dădeau în 1689 varză, oi, stupi, miere, orz pentru casa Iezuiților din Iași. La 1705 Gheorghe Alziner e pomenit de aceștia ca donator pentru niște făină ⁴⁾. Grigore, socrul pisarului, eră pivnicer domnesc, soția lui, Ursula «Alcynoroja», *Alțino-roaia*, vindeă la 28 August 1708, cu fiii, Vărvara, Ana și Iosif, o vie în dealul Sărății, cu «zapis conform cu obiceiul moldovenesc», Iezuiților ⁵⁾.

«Urșula», urmașă a lui Feltin, avu la 1708 o neînțelegere la «răt» cu pivnicerul Neagu, care iezise Bahluiul mai sus de moara ei. Făcându-i dreptate, după mărturia fostului Mare Vornic Pavăl Ciocârlan, Mihai-Vodă Racoviță numește «Sași» și pe Feltin și pe Grigore Alziner — ceeace înseamnă că pe acea vreme originea săsească eră atribuită Nemților, «Frâncilor» dela Cotnar:

30 Ianuar 7216. Mihai Racoviță dă «Urșulii femeii lui Grigori Sasulū č-au fostū pivniceriu otū Cotnariu și cu fečorii ei, strănepoții lui Feltinū Sasulū», pentru moara de «pe loculū târgului Cotnariului, anume la Rătulū lui Peterū». Acum s'au sculatū Negulū Pivnicerulū și au luatū cartea Domniei

1) *Studii și Documente*, I—II, pp. 92—3, n-le. XX—XXI.

2) *Ibid*, p. 92, nota 1.

3) *Uricariul*, V, pp. 403—6, 24 Decemvrie 1718, 16 August 1720.

4) *Ibid*, și I—II, pp. 58—9, 65.

5) *Ibid.*, p. 68. Cf. *Uricariul*, V, pp. 411—12.

Mele pe gura lui, dându samă precumă sa că balta Cotnariului și au ezitū Bahluiulū dinū susū de moara lui Feltinū care scriemū mai susū și li-au luat apa de la moară și au îndreptat-o pe gărla care merge înū balta Cotnariului».

Se aduce și o întăritură de la Moisăiu-Vodă și de la Alexandru Ilieș. Se chiamă boierul Pavăl Ciocârlan biv Vel Vornic, «carile au fostū mai înaintea vreme părcălab de Cotnariū, pe urmă și Pah. Mare». Spun că, atunci «cândū se tãmpla niscai ploi de viniia Bahluiulū mare și astupa gărla cu plevile, triimite tãrgoveții și o distupa». Deci Domnul crede «că au umblatū Negulū Pivnicerulū cu meșterșuguri de au fostū ezitū Bahluiulū fãr de ispravă și pe nedreptate». «Deci li-amū datū voe să strice ezitura Bahluiului și să margă apa la moară pe obiceiulū ei, precumu aū umblatū dinū bătrãni».

«Ioan Sturdza Velū Pah., netãmplãndu-sã dumnealui Velū Logofãt».

Copie din 1805.

Acelaș calificativ de «Sas» e dat lui Feltin și în documentul din 12 Ianuarie 1715, prin care se hotărește aceeaș stăpânire lui Strahocki, ajuns ginerele «Urșulei»:

12 Ianuar 7223. Gheorghie Abază, egumenul de Sf. Ilie, către Gheorghie Strahoschii, «pisariulū lesașcū», și jupâneasa Vãrvara și cumnații lui, «pentru un heleșteu cu moară, anume Rãtulū lui Piterū, care iaste danie de la Domni bătrãni lui Feltinū Sasulū dinū tãrgū dinū Cotnariu». Se întărește posesiunea.

Copie din 1805.

Cum călugării dela Sântilie, Gheorghe Abăza fiind stareț, se opuneau la aceasta, Strahocki se prezintă cu cumnatul Iosif și cu cumnata Ana, care nu se mai întâlnește pe urmă, înaintea boierilor țării și izbutește, fiind de față și Axintie Uricarul, a face ca mănăstirea să-și retragă pretențiile (1715):

25 Octombree 7224. «Ghedeon Mitropolitul, Ilie Catargiul Vel Log., Lupul Costache Vel Vornic, Ioan Baș Vel Vor. de Țara-de-sus, Gavril Miculescul Hat., Dimitrache Ramadan Vel Post., Ioan Palade Vel Spăt., Gheorghie Apostol Vel Ban, Costandin Roset Vel Pãh., Dariie Donici Vel Vist., Costandin Costache Vel Stolnic, Beldiman Vel Vist.» și alții arată că «Gheorghie Strahotchiū, pisariulū leșescū», a venit cu cumnații Iozãf și Ana după cererea egumenului Gheorghie Abăza, în ceartă cu «Gheorghie pisariulū» pentru «hãleșteul

cu moară de la Rătul lui Petră». Egumenul recunoaște posesiunea locului lui Strahoțchi, și ei adaugă mărturia lor.

Iscălesc și «Hănculă 3ti Logft., Ilie ot Vist., Vasile Dradč., Vasile Carp, Axintie Uricariu».

Copie din 1805.

La 3 Februarie 1720 Strahocki se învoiește cu Iosif, cumnatul său întors dela învățătură, să-i cedeze heleșteul și piatra de moară la «Rătul lui Petru», ca unul care-și pierduse soția, Barbara, «Vărvara», și n-avuse copii cu dânsa. Actul e scris cu mâna uricariului Vasile Neagul.

Adică eu Gheorghii Strahoțchi Frânculă, pisară lășăscă, făcut-am scrisoare me la mâna cumnatului meu Iozivă Alțineriă fițoru lui Grigori Alțineră ce au fostă pivniceră la Cotnari, precumă după moartea soțului meu Vărvarii, sora lui Iozifă, neavândă noi cuconi făcuți cu soru-sa și avândă noi daniia de la soacră-mea Urșulia, fimeia lui Grigori Alținără, jumătate dintr'ună heleșteu și cu o piatră de moară la Rătulă lui Petru într'apa Bahluiului, ni-amă învoită cu cumnatu-meu cu Iozifă și i-amă dată eu acă danie zăstre ce amă avută noi dela soacră-mă Urșulia, ca să fii a cumnatului meu, a lui Iozifă, eu triabă să n'aibă într'acelă heleșteu, nici înă moară, ce să fii a lui, iară de altile ce au mai fostă între noi, de toati ni-amă așăzată, nici să mai ceră eu nimică la cumnatu-meu, nici elă la mine. Și acăstă bună așăzare ce amă făcută noi îndenoi s'au făcută dinnainte oameni buni și slugi domnești cari mai șosă s'au iscălită și ș'au pusă pecețale, să hie de credință. Și eu amă iscălită.

U Iașă, lt. 7228. Fev. 3. Și eu, Vasile Niagulă, uricară, amă scrisă ca să să știe, și i-amă dată și zapisă dela soacră-mă; ce amă făcută și cărți domnești ce făcusămă eu pe acelă locă. Gh. Strahoțchi.

Copie din 1805.

Puțin după aceasta, când Strahocki va muri, moșia lui Feltin va ajunge în mâna Iezuiților ieșeni ¹⁾, cărora odinioară el li făcea dar de stupi în valoare de 18 galbeni și 6 florini²⁾, și li îndepliniă misiunile la Camenița ³⁾. El însuș, donator al moșiei luate de el dela «Martin, fițiorul Petrei Căcăcei», însurat cu Osana lui Ștefan Hergiu din Cotnari

¹⁾ *Studii și Documente*, I—II, p. 92, nota 1.

²⁾ *Ibid.*, p. 72.

³⁾ *Ibid.*

(1711) ¹⁾ și a casei delă aceeaș, adăugise partea ce păstrase, care e delimitată în 1718—20 ²⁾. Voise să păstreze același călugări poloni și proprietatea unei case cu pivniță «în piața cea mare, în față», pretinzând că eră chiriașul lor, pe când parohul bisericii catolice o reclamă pentru aceasta (1721) ³⁾.

Le 1724 încă vedem pe Gheorghe și pe Elena Strahocki dând Iezuților și moara din «Răt» «la Dumbrava-Roșie» ⁴⁾.

Această Elena era a doua soție a pisarului, fata lui Petre al lui Miociu ⁵⁾.

¹⁾ *Uricariul*, V, p. 406 și urm.

²⁾ *Studii și Documente*, I—II, pp. 95—6, Nle. XXV, XXVII. Alzinerii se mai află încă la Cotnar: un Ioan pe la 1724 (*ibid.*, p. 95, nota 2).

³⁾ *Ibid.*, pp. 96—7, Nle. XXIX. *ibid.*,

⁴⁾ *Ibid.*, p. 97, No. XXXI.

⁵⁾ *Uricariul*, V, p. 408.

VERMONT
1957